

PÕHIKOOLI ÜHISKONNAÕPETUSE LÕPUEKSAM 2009

Eksami eesmärgid:

- hinnata riiklikus õppekavas esitatud üldpädevuste omandatust, teadmiste ja oskuste vastavust põhikooli ühiskonnaõpetuse ainekavas määratletud õpitulemustele;
- saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkuse kohta;
- anda koolidele ja õpetajatele võimalus hinnata oma õpilaste õpitulemusi üleriigilisel tasandil;
- tulemuste põhjal planeerida ja teha muudatusi ühiskonnaõpetuse ainekavas, õppekirjanduses, õpetajate täiendkoolituses.

Korraldus:

Eksam toimub **15. juunil 2009**. Eksam algab kell **10.00**. Eksamitöö kirjutamiseks on aega **2 tundi ja 30 minutit** (150 minutit). Eksamil vaheaega ei ole. Ülesannete lahendamise järjekorra valib õpilane.

Eksamiruumis istuvad õpilased ühekaupa.

Õpilasele vajalikud töövahendid on sinine või must pastapliiats/sulepea. Keelatud on hariliku pliiatsi ja korrektori kasutamine. Juhul, kui õpilane soovib töös teha parandusi, tuleb valele vastusele kriips peale tõmmata ja kirjutada juurde/peale õige vastus.

Kooli poolt on iga õpilase laual Eesti Vabariigi põhiseadus (kehtiv redaktsioon või varasem versioon, kuhu on vajalikud parandused sisse viidud). Keelatud on kasutada põhiseadust sisaldavaid kogumikke.

Aineõpetajal on vastutusrikas ülesanne olla ühiskonnas toimuvaga kursis ja teavitada sellest ka õpilasi.

Eksamil ei ole lubatud kasutada kõrvalist abi.

Eksamitööga koos saadetakse kooli hindamisjuhend, mille alusel eksamikomisjon hindab eksamitöid viie palli süsteemis. Vastuseid hinnatakse 1 punkti täpsusega. Maksimaalselt on võimalik saada 75 punkti.

Hindamiskaala on järgmine:

hinne 5 – 68-75 punkti (90-100%)
hinne 4 – 53-67 punkti (70-89%)
hinne 3 – 34-52 punkti (45-69%)
hinne 2 – 15-33 punkti (20-44%)
hinne 1 – 0-14 punkti (0-19%)

Eksami vorm ja tase:

Eksam on kirjalik. Küsimused ja ülesanded hõlmavad järgmisi tasandeid:

- 1) teadmised (mõisted, faktid, seaduspärasuste tundmine);
- 2) teadmiste rakendamine (kasutamine uues situatsioonis, prognoosimine);
- 3) mõistmine/arusaamine (kirjeldamine, seletamine, ümbersõnastamine);
- 4) analüüs ja süntees (seoste näitamine, võrdlemine, rühmitamine, eristamine, faktide ja seaduspärasuste ühendamine);
- 5) hinnangu andmine (järeltuste, otsustuste tegemine).

Eksamitöös on eri raskusastmega ülesannete tüüpe:

- mõiste ja selgituse kokkuviiimine (ainealase mõiste selgitamine ja kasutamine; loendist sobiva mõiste selgituse, iseloomuliku joone vms valik koos põhjendusega);
- valikvastustega ülesanne (õigete paaride leidmine, vale ja õige väite äratundmine, sündmuste järjestamine jne);
- avatud küsimustega ülesanne (eeldab selgituse või hinnangu andmist, näidete toomist, teadmiste kasutamist, iseloomulike joonte väljatoomist);

- väitega nõustumine või mittedõustumine (oma seisukoha selgitamine, põhjendamine, näidete toomine; isikliku arvamuse põhjendatud esitamine jne);
- lünkteksti täitmine (allikate põhjal või oma teadmisi kasutades);
- informatsiooni, mõistete jne grupeerimine (mingi kindla tunnuse või iseloomulike joonte alusel, sarnasuste ja erinevuste leidmine);
- teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse paigutamine, teksti põhjal diagrammi koostamine jne);
- etteantud skeemi täitmine (loendis pakutava teabe, oma teadmiste või põhiseaduse alusel);
- skeemi koostamine (loendis pakutud märksõnade loogiline seostamine);
- allikate põhjal küsimustele vastamine ja oma seisukoha kujundamine (tekst, foto, karikatuur);
- kaardi tundmine (Eesti maakonnad ja maakonnakeskused);
- situatsioonil põhinev ülesanne (eeldab omandatud teadmiste või põhiseaduse kasutamist);
- probleemküsimuse avamine (selgitava jutustuse või pikema analüüsi kirjutamine; kirjutajat abistavad märksõnad või teemat avada aitavad küsimused, skeemid, diagrammid vm allikad).

Töö koostamisel lähtutakse põhimõttest, et umbes 50% saadavatest punktidest peegeldavad teadmiste ja mõistmise tasandil ja umbes 50% teadmiste rakendamise, analüüsi, otsustuste tegemise, hinnangu andmise tasandil omandatud.

Teemad:

Eksamitöö koostamise aluseks on „Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava” ühiskonnaõpetuse ainekava, selles toodud nõuded õpitulemustele põhikooli lõpuks.

ÜHISKOND KUI INIMESTE OLEMASOLU VIIS. Ühiskonnaelu valdkonnad. Ühiskonna sotsiaalne struktuur. Varanduslik kihistumine. Inimeste huvide mitmekesisus ja selle avaldumisvormid.

Normide osast ühiskonnasuhetes. Õigus- ja moraalinormid. Sotsiaalsed normid ja väärtused.

RIIGI MÕISTE JA FUNKTSIOONID. Riigi mõiste, tunnused, funktsioonid. Eesti riiklik korraldus. Eesti Vabariigi põhiseadus Eesti riigivormist ja –korrast. Rahvas, elanikud, kodanikud. Riigikogu. Vabariigi President. Vabariigi Valitsus. Kohalik omavalitsus. Eesti Vabariigi õigus- ja korraldusorganid. Kodanikukaitse. Eesti riigikaitse struktuur ja funktsioonid. Eesti Vabariik rahvusvahelistes organisatsioonides.

KODANIKUÜHISKOND. Kodanikukultuur. Kodanikualgatus. Mittetulundusühingud. Kohalikud kogukonnad. Käitumine kriisiolukorras.

RAHVAS, PÕHISEADUS, DEMOKRAATIA. Õigusriik. Inimõigused. Eesti Vabariigi põhiseadus. Põhiõigused, vabadused ja kohustused Eesti Vabariigi põhiseaduses. Usk ja usuvabadus. Sõltumatu ajakirjandus. Õigus avalikule teabele. Informatsiooni kättesaadavus.

ÜKSIKISIK, RIIK JA ÕIGUS. Seadus ja seaduskuulekus. Kodakondsus. Igäi õiguste, vabaduste ja kohustuste ühetaolisuse printsiip. Demokraatliku kohtupidamise põhimõtted.

RIIK JA MAJANDUS. Turumajandus. Konkurents ja riigi roll majanduses. Riigieelarve. Maksud, nende otstarve. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Raha ja pangandus. Eesti majandusliku arengu võimalused. Eesti tööturg ja tööturupoliitika.

INDIVIID JA MAJANDUS. Rikkus ja vaesus. Peremajandus. Karjääri ja toimetuleku planeerimine. Tööturg, tööandjad ja töövõtjad. Konkurents tööturul. Tööseadusandlus. Tarbijakaitse ja tarbijakäitumine.

Läbivad teemad:

- keskkond ja säästev areng;
- tööalane karjäär ja selle kujundamine;
- infotehnoloogia ning meedia;
- turvalisus.

NB! Põhikoolilõpetaja, kes sooritab põhikooli ühtlustatud küsimuste ja ülesannetega ühiskonnaõpetuse lõpueksami, võib sooritada Eesti Vabariigi põhiseaduse ja „Kodakondsuse seaduse“ tundmise eksami ühiskonnaõpetuse lõpueksami lisana.

Selleks põhikoolilõpetaja lahendab lisaks ühiskonnaõpetuse lõpueksami ülesannetele iga alltoodud valdkonna kohta neli eestikeelset valikvastustega lisaküsimust. Nimetatud küsimusi ei arvestata põhikooli lõpueksami tulemuste hindamisel ning nende lahendamiseks antakse eksaminandile lisaega 30 minutit.

Valdkonnad on:

- Eesti riigikorra põhialused, mis on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduse I ja III peatükis;
- igäühe põhiõigused, vabadused ja kohustused, mis on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduse II peatükis;
- Riigikogu, Vabariigi Presidendi, Vabariigi Valitsuse ja kohtu pädevus vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele;
- Eesti kodakondsuse omandamise, saamise, taastamise ja kaotamise tingimused ning kord vastavalt „Kodakondsuse seadusele“.

Õppematerjal:

A. Toots. Ühiskonnaõpetus: 9. klassi õpik. – Tln: Koolibri, 2007, (2003).

R. Taagepera. Ühiskonnaõpetus põhikoolile, I osa. – Tln: Avita, 2003.

H. Raudla, L. Vahre. Ühiskonnaõpetus põhikoolile, II osa. – Tln: Avita, 2003.

Eesti Vabariigi põhiseadus (kehtiv redaktsioon).